

Shuningdek, korporativ boshqaruvni optimallashtirish maqsadida ishlab chiqarish va boshqarish jarayonlarini avtomatlashtirish (ERP) tizimlarini joriy etish mamlakatimizdagi aksiyadorlik jamiyatlari moliyaviy-iqtisodiy faoliyati samaradorligini oshiriladi.

Ta'kidlash joizki, samarali korporativ boshqaruv yaxshi samaradorlikka, yuqori rentabellikka olib keladi va aksiyadorning ishonchini oshiradi. Kompaniyalarga uzoq muddatli investitsiyalarni, moliyaviy barqarorlikni va biznesni halol olib borishni rag'batlantirish uchun hamda o'z navbatida tez sur'atrivojlantirishni ta'minlash uchun lozimdir. Korporativ tuzilmalar amaliyotiga samarali korporativ boshqaruvning joriy etilishi, ulardagi mavjud muammolarni o'z vaqtida bartaraf etadi va istiqbolli loyihalarga poydevor qo'yiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

[1] Gompers (2003) states that “well-managed firms are poorly managed firms

[2] Bob Tricker. Corporate governance: principles, policies and practices. – UK.: Oxford university press, 2012. – P. 151.

[3] Berle and Means. The Modern Corporation and Private Property. Economics Business 2017. – P. 380.

[4] O'zbekiston Respublikasi Qonuni “Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida”, O'RQ-370-son bilan 2014 yil 06-mayda tasdiqlangan - <https://lex.uz/docs/-2382409>

[5] O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni “2022 — 2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida” PF-60-son bilan 2022-yil 28-yanvarda tasdiqlangan - <https://lex.uz/uz/docs/-5841063>

KORPORATIV BOSHQARUV MUAMMOLARINI HAL ETISH- RIVOJLANISH MEZONODIR

Maxamatova Nargiza Shuhrat qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti talabasi

rushanarashidovna@gmail.com

Ilmiy rahbar: R.Mamarayimova

Annotatsiya

Tezida muallif tomonidan korporativ boshqaruv modellari xususiyatlari va o'рни, ahamiyati, kompaniyaning strategik qarorlarini qabul qilishda direktorlar kengashining o'рни, shuningdek, hodimlarni tanlashning boshqaruvdagi ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: rivojlanish, korporativ boshqaruv muammolari, milliy model, korporativ munosabat, boshqaruv samaradorligi.

Korporativ boshqaruv sohasidagi asosiy masalalardan biri hozirgi zamon iqtisodiyotida eng maqbul milliy modellarni tanlashdir. Korporativ boshqaruvning milliy modellarini yanada chuqurroq taxlillar asosida o'rganish, korporativ boshqaruvni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan asosiy imkoniyatlarni aniqlashga imkon beradi. Turli mamlakatlarda korporatsiyalarni boshqarish tarkibi korporativ

munosabatlarni tartibga soluvchi qonunchilik asoslari, mamlakatda yuzaga keladigan boshqaruv tarkibi kabi omillar bilan belgilanadi. Samarali korporativ boshqaruv huquq va manfaatlarini himoya qilish, adolatlilik, teng ta'minlash kabi darajalari bilan belgilanadi. Korporativ boshqaruv samaradorligi uning tamoyil va me'yorlari darajasi va manfaatdor tomonlar oldidagi korporativ ijtimoiy mas'uliyat bilan belgilanadi.

Korporativ boshqaruvning yuqori samaradorligi nafaqat korporativ munosabatlar ishtirokchilarining ko'nikmalari oshishiga, shu bilan birga kompaniyalarning kelajakdagi rivojlanish istiqbollari xam ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Kompaniya intilishi lozim bo'lgan asosiy ko'rsatkich korporativ boshqaruv samaradorligi hisoblanadi. Samarali korporativ boshqaruvning o'ziga xos jihatlari:

1. shaffoflik,
2. kompaniya faoliyat haqida moliyaviy va boshqa axborotlarning ochiqligi;
3. menejment faoliyatida ichki nazorat jarayonlari;
4. aksiyadorlar huquqlarini himoya qilish va ta'minlash;
5. direktorlarning kompaniya strategiyasini belgilash, biznes-rejalar tasdiqlash, boshqa asosiy qarorlar qabul qilish, menejerlar tayinlash, ularning faoliyatini nazorat qilishdir.

Hozirgi raqamli iqtisodiyot sharoitida samarali korporativ boshqaruvni ta'minlash uchun quyidagilarni:

- xalqaro tajribalar va bu tajribalar asosida korporativ boshqaruvning zamonaviy usullarini joriy etib, raqamli iqtisodiyot sharoitiga ko'ra ishlab chiqish va investitsiya, moliyaviy, mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirish;

- aksiyadorlar, investorlar, aksiyadorlik jamiyati boshqaruv organlari va boshqaruv jarayonida rahbariyat va barcha hodimlar manfaatlar to'qnashuvi vujudga kelishi mumkin bo'lgan sohalarda faoliyat yuritish;

- aksiyadorlik jamiyatlariga xorijiy investitsiyalarni jalb etish uchun qulay sharoitlarni yaratish;

- aksiyadorlik jamiyatlari boshqaruv tuzilmasini o'zgartirish, ya'ni eski bo'linmalar va lavozimlarni tugatib, zamonaviy xalqaro standartlarga javob beradigan va raqamli iqtisodiyot uchun yangi bosqichlarini joriy etish;

- sifatli ta'lim, malakali kadrlarni ko'paytirish xorijiy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikda boshqaruv kadrlari va aksiyadorlik jamiyatlariga malakali menejerlarni jalb etish lozim.

Ushbu muammolarni hal qilishning asosiy usullari quyidagi chora tadbirlarni o'z ichiga oladi:

-korporativ qonunchilikni takomillashtirish, korporativ munosabatlarni barcha ishtirokchilari manfaatlarini ta'minlash;

-huquqlarini himoya qilish, aksiyadorlar, boshqaruvchilar, kreditorlar manfaatlari va korporativ boshqaruv tamoyillariga qat'iy rioya qilishi;

-aksiyadorlar bilan munosabatlari, aksiyadorlar manfaatlarini ifodalovchi organ sifatida - direktorlar kengashi uzoq muddatli rivojlanish strategiyasini belgilashi va nazorat qilishi;

-raqamli texnologiyalardan foydalanib kompaniya va uning faoliyati to'g'risidagi ma'lumotlari oshkor qilinishi, axborot shaffofligi, korporativ boshqaruv yangi standartlarini rivojlantirish;

-korporativ strategiyalarni belgilab, menejerlar faoliyatini nazorat qilishda, kompaniya faoliyatida samarali boshqaruvni tashkil etishda aksiyadorlik jamiyatlarida innovatsion faoliyatni tashkil etish.

Bozorlar mukammal bo'lmaganda va bozor intizomi zaif bo'lsa, korporativ boshqaruv muammosini hal qilishda davlat tomonidan tartibga solish muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Hukumat me'yorlari investorlar uchun huquqiy himoyani ta'minlashi kerak, bu odatda korporativ va qimmatli qog'ozlar to'g'risidagi qonunlarga kiritilgan. Biroq, tegishli rag'batlantirish tuzilmalarini yaratish orqali agentlik muammosini yumshatish va huquqiy himoya qilish xarajatlarini kamaytirish mumkin bo'lgan boshqa mexanizmlar ham mavjud. Bularga mulkchilikning konsentratsiyasi, korporativ nazorat bozori va kreditorlar tomonidan intizom kiradi.

Korporativ mulk huquqi yo'qolganda aksiyadorlar monitoringining zaiflashishiga olib kelishi mumkin. Direktorlar kengashi tashkilotning umumiy strategiyasini ishlab chiqish va yuqori rahbariyat tomonidan ushbu strategik maqsadlarga erishish uchun qabul qilingan qarorlarni nazorat qilib, tashkilotning strategik yo'nalishiga mos keladigan ko'nikma va malakalarga ega bo'lgan shaxslar taqdim etilishi kerak. Bundan tashqari, kengash o'z direktorlarining mustaqilligi bo'yicha aniq ko'rsatmalarni ishlab chiqishi kerak. Yuqori boshqaruv biznes strategiyasini belgilash, kundalik qarorlarni nazorat qilish va bu qarorlar kengash tomonidan belgilangan uzoq muddatli maqsadlar va siyosatlarni qo'llab-quvvatlashini ta'minlash kerak.

Shuni aytish mumkinki, bugungi kunda korporativ boshqaruv barcha mamlakatlarda samarali o'zgarishlarga, bu esa birinchi navbatda korporativ qonunchilikka bog'liq. Korporativ qonunchilik yangi iqtisodiy jarayonlarga, yirik korporativ birlashish, shuningdek davlatlararo biznes jarayonlar miqyosida ham integratsiya va globalashuv jarayonlariga yordam beradi. Hozirgi paytda, mamlakatimizda kompleksli yondashuvga asoslangan va asosiy ustuvorliklarni belgilab beradigan korporativ qonunchilikni rivojlantirish konsepsiyasi ishlab chiqilgan bo'lib, unda yuridik shaxslarni qayta tashkil qilish masalasiga ham alohida e'tibor qaratilgan. Qayta tashkil qilish haqidagi qonunchilikni takomillashtirishda yuridik shaxslarni qayta tashkil qilish masalasiga umumiy qonun qabul qilish zarur. Yuridik shaxslarning tashkiliy-huquqiy shakllarini takomillashtirish korporativ qonunchilikning asosiy muammosi hisoblanadi. Korporativ boshqaruvning konsepsiyasiga asosan kompaniyalar farovonligi o'sishi bilan uning aksiyadorlarning farovonligi ham o'sadi.

Korporativ boshqaruvning rivojlanishi bilan bog'liq quyidagi zamonaviy tendensiyalariga nazorat qiluvchi aksiyadorlar va menejerlarning birlashuvi va tashqi aksiyadorlik moliyalashtirish ehtimolining pastligi samarali korporativ boshqaruvning yo'nalishi sifatida ko'rsatish mumkin.

Xulosa qilib shuni aytishim mumkinki, korporativ boshqaruv asosida faoliyat olib borayotgan korxonalarda innovatsion boshqaruv faoliyatni amalga oshirish uchun tizimlashtirilgan qonunchilik bazasini yaratish, innovatsion infratuzilmalarni joriy etish, kichik innovatsion boshqaruvdagi korxonalar, innovatsion klaster faoliyatini tartibga soluvchi me'yoriy huquqiy bazani takomillashtirish zarur. Direktorlar va ijrochi menejment oldida turgan muammolardan biri boshqaruv kengashida kompaniya

biznesi haqida ma'lumotga ega bo'lgan tashqi direktorlarni topishdir deb o'ylayman. Mustaqillik obyektivlik, tajriba, idrok va xarakter kuchi fazilatlarini aks ettiradi. Aksariyat biznes faoliyatining texnik murakkabligi va moliyaviy bozorlar va amaliyotlardagi o'zgarishlarning tez sur'atlarini inobatga olgan holda, direktorlarning ushbu bilim va mustaqillikka ega bo'lish zarurati juda muhimdir.

Samarali buxgalteriya tizimlari investorlarga korxonalar qiymatini aniqlash imkonini beradi. Bunda tizimlar xorijiy va mahalliy kapitalni jalb qilishga yordam beradi, shuning uchun butun dunyo bo'ylab buxgalteriya hisobi standartlarini takomillashtirish va uyg'unlashtirish lozim. Korporativ boshqaruv korxonalarining boshqaruv salohiyati oshishi va yangi ish o'rinlarini yaratish ko'p jihatdan samarali investitsion faoliyatga bog'liq.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. N.T.O'rmonov, A.Ismailov, "Korporativ boshqaruv: prinsiplar, siyosat, amaliyot". O'quv qo'llanma IQTISODIYOT nashriyoti, 2019 yil
2. Marc Georgen. Corporate Governance: A Global Perspective, 1 st Edition 2018 yil
3. Xankeldieva G.SH., Korxonalar korporativ boshqaruv usullarini baxolash taxlil qilish "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali №5 2017 yil
4. Berle A.A., Means G.C. The Modern Corporation and Private Property. Clearing House, Chicago, IL 1992-pp
5. Corporate Governance. Book by Chris A, Mallin 2019.
6. SH.N.Zaynutdinov. Korporativ boshqaruv asoslari - T, Akademiya, 2006

LISTING KOMPANIYALARDA KORPORATIV BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH

Asqarov Davron

*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti talabasi
rushanarashidovna@gmail.com*

Ilmiy rahbar: R.Mamarayimova

Annotatsiya

Korporativ boshqaruv zamonaviy biznes boshqaruvining muhim jihati bo'lib, aktsiyadorlar, investorlar va boshqa manfaatdor tomonlarning listing kompaniyalariga ishonchi va ishonchini saqlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. So'nggi yillarda listing kompaniyalarida korporativ boshqaruv mavzusiga, xususan, yaxshi boshqaruv amaliyotlarining muhimligini ta'kidlagan korporativ janjallar va muvaffaqiyatsizliklar nuqtai nazaridan ko'proq e'tibor qaratilmoqda.

Kalit so'zlar: korporativ boshqaruv, listing kompaniyalari, moliya bozorlari, rivojlanayotgan iqtisodiyotlar, direktorlar kengashi, moliyaviy infratuzilma, inson kapitalini rivojlantirish, firma hajmi, kapital tuzilishi, moliyaviy ko'rsatkichlar.

Samarali korporativ boshqaruv listing kompaniyalarining shaffof va axloqiy tarzda ishlashini ta'minlashga yordam beradi, shu bilan birga hisobdorlik va